

Todorov, Zvetan: *Symbolism and Interpretation*, Tr. Katherine Porter, Ithaca, Cornell University Press, 1986

Willatt, Major J.: *A Text Book of Urdu in Roman Script*, Madras, OUP, 1941

Yule, Henry, and Burnell, A.C.: *Hobson-Jobson, A Glossary of Colloquial Anglo-Indian Words and Phrases, and of Kindred Terms, Etymological, Geographical, and Discursive*, New Delhi, Rupa & Co., Reprint of the revised 1902 edition of the 1886 edition

Zaidi, Ali Jawad: *History of Urdu Literature*, New Delhi, Sahitya Akademy, 1993

اشاریہ

ابن المعز عباسی، ۸۸	آرہ، شاہ مبارک، ۱۲۳، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۸، ۱۴۱
ابن جنبل، حضرت امام احمد، ۹۰	۱۳۲، ۱۴۹
ابن عربی، حضرت شیخ اکبر محی الدین، ۹۴	آتش، خواجہ حیدر علی، ۴۷
ابن ماجہ، حضرت امام، ۹۰	آرام، منشی شیونرائن، ۳۳
ابن نشاطی، ۱۳۵	آزاد، فقیر اللہ، ۱۳۷
ابوالحسن امر اللہ آبادی، ۱۳۳، ۱۴۲، ۱۴۹	آزاد، مولانا محمد حسین، ۳۳، ۳۳، ۳۲، ۳۳، ۳۴
ابوالمعالی، سید، ۱۳۲	۳۸، ۶۶، ۱۲۳، ۱۳۶، ۱۴۹
ابوزیب، کمال، ۸۹، ۱۸۴	آزاد بلگرامی، میر غلام علی، ۱۴۲، ۱۴۳
ابھینو گپت، ۸۱	آسی، مولانا عبدالباری، ۱۲۳، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۴۱
اثر صہبائی، عبدالمسیح پال، ۱۷۰	۱۸۱
اچے چند بھٹناگر، ۳۳، ۱۱۴	آشپانی، جولیا، ۸۹، ۱۸۵
احمد گجراتی، شیخ، ۸۶، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰	آصف علی، بیر سٹر، ۴۹
۱۰۲، ۱۰۹، ۱۵۹	آگاہ، مولانا باقر، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۲۳، ۱۴۴
اختر شیرانی، ۱۶۹، ۱۷۰	آئندہ دروہن، آچاریہ، ۱۵۶، ۱۶۷
ادبھت، آچاریہ، ۱۶۶	ابر، بٹن نرائن، ۴۸
ادونس (علی احمد سعید)، ۷۸، ۱۸۵	ابراہیم، بدر، دیکھیے بدر ابراہیم
ادیب، مسعود حسن رضوی، ۱۱۱، ۱۱۵، ۱۴۹	ابراہیم توام فاروقی، ۱۱۳

ارسطو، ۱۶۳

اسٹیکل بوج، سوزین ہسٹنگس، ۸۸

اسلام خاں صوبہ دار، ۱۳۱

اسٹیلین امرودھوی، ۱۱۰، ۱۱۸

اسٹیلین پانی پتی، شیخ محمد، ۴۵، ۵۳، ۱۸۱

اسیر، فشی مظفر علی، ۱۵۳

اشرف بیابانی، ۱۳۵

اشرف علی تھانوی، مولانا شاہ، ۹۰، ۹۱

اشک، ابراہیم، ۱۷۹

اظہر مسعود، ۱۱۱، ۱۷۹

اعظم بیجاپوری، ۱۳۵

افتخار، عبدالوہاب، دیکھیے عبدالوہاب افتخار

افتخار بیگم صدیقی، ۱۲۹، ۱۸۳

افسوس، میر شیر علی، ۳۹

افضل، محمد افضل، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱

۱۲۳، ۱۲۲

اقلاطون، ۱۶۳

اقبال، ۱۳، ۴۷، ۱۷۹

اقتدار حسن، ڈاکٹر، ۱۱۶، ۱۸۳

اکبر، جلال الدین محمد، شہنشاہ ہند، ۳۰، ۳۲، ۱۲۳

المیرونی، ابوریحان، ۶۲

الیٹ، ایچ ایم، ۶۳

امرت رائے، ۱۱، ۱۲، ۱۵۳، ۱۸۵

امیر بینائی، فشی امیر احمد، ۱۵۳

انشاء، میر انشاء اللہ خاں، ۷، ۶۸، ۱۱۸، ۱۱۹

۱۷۳، ۱۷۵، ۱۷۹

انوار الحسن، ۸۰، ۱۸۰

انوری ایبوزری، ۸۳، ۱۳۸، ۱۵۵، ۱۷۹

انیس، میر بہر علی، ۴۷، ۶۳، ۱۷۹

اوحدی کرمانی، ۶۷

اورنگ زیب عالم گیر، شہنشاہِ دہلی، ۱۲۲، ۱۳۰

۱۳۶، ۱۳۵

اہلی شیرازی، ۱۳۸

ایلیزبتہ اول، ملکہ، ۱۲

بابر، ظہیر الدین محمد، ۱۶، ۷، ۵۷

باجن، شیخ بہاء الدین، ۶۶، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۲

۷۷، ۷۴

بخاری، حضرت امام محمد اسٹیلین، ۹۰

بخاری، راحت افزا، دیکھیے راحت افزا بخاری

بخاری، شوکت، دیکھیے شوکت بخاری

بدر ابراہیم، ۱۱۳

بدر اصفہانی، ۱۳۸

بدر الدین دہلوی، قاضی، ۱۱۳

بدل مصر، ۳۹

براؤن، ایڈورڈ چارج، ۶۱، ۱۸۳

برق، جو الا پر شاہ، ۳۸

بلاک، ڈول، ۴۰، ۵۷، ۵۸

بلراج کول، ۵

برنیل، اے سی، دیکھیے یول، ہنری، اور اے سی

برنیل

بندر ابن مہر اوی، ۱۰۶

بہار، فلک چند، ۴۳، ۱۲۲، ۱۵۶، ۱۷۲، ۱۸۰

بھارتیندو ہریش چندر، ۲۶، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۵۳

۵۴

بھامہ، آچاریہ، ۱۶۳، ۱۶۵

بھٹیت دیوارچہ، ۱۶

بہلول لودی، سلطان دہلی، ۳۱

بیدار، عابد رضا، ۱۱۷، ۱۸۳

بیدل، میرزا عبدالقادر، ۳۱، ۱۳۸، ۱۵۵

بیلن ٹائن، جے آر، ۳۶، ۳۷

بیلی، ٹی گریم، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۱۸۵

بنی پر شاہ گجراتی، ۷۲

بنی نرائن، رائے، ۹۳

پالک، شیلڈن، ۹، ۴۲، ۱۲۳

پٹیاوچ، کارلا، ۱۷۷، ۱۸۷

پرچٹ، فرانسس، ۵۶، ۱۶۳، ۱۸۷

پروانہ، رائے جسونت سنگھ، ۳۳

پریم چند، ۶۲، ۵۸، ۵۹، ۱۸۰

پلیٹس، جان ٹی، ۲۷، ۲۸، ۴۲، ۵۸، ۱۱۷

۱۸۷

پورٹر، کیتھرین، ۱۵۷

تارا چند، ڈاکٹر، ۴۰، ۴۱، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲

۱۸۷، ۱۲۷

تھیمین، حسین عطا خاں، ۱۶، ۱۰۶

تسلی، نیکارام، ۳۳

تھناورنگ آبادی، ۳۷، ۱۸۰

تھویر احمد علوی، ۱۶۲، ۱۸۳

تیور، امیر، ۳۰، ۳۱، ۳۲

تیواری، آرائس، ۸۱، ۱۶۵، ۱۸۷

ثابت اللہ آبادی، میر محمد افضل، ۱۷۳

ٹاڈارف، زویتان، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۸۸

ٹیپو سلطان شہید، ۱۳۶، ۱۳۷

ٹیری، ایڈورڈ، ۱۲، ۷۱

ٹینی سن، الفرید، ۱۱۸

جاہظ، ۷۸

جالبی، جمیل، دیکھیے جمیل جالبی

جامی، ملا عبدالرحمن، ۱۰۰، ۱۳۸

جانجاناتاں، حضرت میرزا مظہر، ۱۴۱، ۱۵۳

جانم، شیخ برہان الدین، ۹۳، ۹۴

جانسن، ڈاکٹر سیول، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۸۶

جاوید، عصمت، دیکھیے عصمت جاوید

جرات، شیخ قلندر بخش، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۸۰

جرجانی، امام عبدالقادر، ۸۹، ۱۰۳

جعفر رضا، پروفیسر، ۳۹، ۵۹

جعفر زئی، میر، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲

۱۲۳، ۱۲۳، ۱۸۰

جگن ناتھ، پنڈت راج، ۱۲۳

جمال حسین، قاضی، ۹۲، ۱۸۰

جمالی کنوہ، دہلوی، شیخ، ۱۳۸

جیل جالبی، ۱۵، ۱۶، ۲۹، ۷۳، ۷۵، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۱۰۳، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۲۰، ۱۲۶، ۱۳۵، ۱۵۹، ۱۸۰، ۱۸۳

جوش ملیح آبادی، ۲۶، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۰

جے کشن داس، راجا، ۵۲

چڑچی، سنتی کمار، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۶۵، ۱۸۵

چغتائی، محمد اکرام، ۱۲۵

چکبست، برج نرائن، ۴۸

حاتم، شاہ ظہور الدین، ۱۱۶، ۱۲۳، ۱۲۹، ۱۳۰

۱۲۱، ۱۳۸، ۱۴۳، ۱۵۴، ۱۸۰

حاجب خیرات دہلوی، ۱۱۳

حافظ شیرازی، خواجہ بخش الدین، ۸۵، ۱۵۵

حاکم لاہوری، شاہ عبدالکظیم، ۱۷۲

حالی، خواجہ الطاف حسین، ۳۳، ۳۵، ۴۸، ۱۸۰

حامد شاہ آبادی، ۸۰، ۱۸۰

حبیب الرحمن خاں شروانی، نواب، ۱۲۱، ۱۸۳

حبیب الرحمن الصدیقی میرٹھی، ۱۲۶، ۱۸۰

حزین، شیخ علی، ۱۵۵، ۱۷۲

حسرت، جعفر علی، ۳۳، ۳۷

حضرت موبانی، مولانا، ۱۵۱، ۱۸۰

حسن، ڈاکٹر اقتدا، دیکھیے اقتدا حسن، ڈاکٹر

حسن شوقی، ۱۲۹، ۱۳۳، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۷۲، ۱۷۳

۱۳۸

حضور بالکنندہ، ۴۴

حقیق عباسی، ۱۲، ۱۵، ۱۶، ۱۸۳

حقی، شمیم، ۱۲۵

حقی، مظفر، ۴۱

حنیف نقوی، پروفیسر، ۱۵۳، ۱۸۳

حیران، حیدر علی، ۴۳، ۴۷

خاقانی، حکیم افضل الدین شروانی، ۱۸، ۸۴، ۱۵۵، ۱۷۹

خان آرزو، سراج الدین علی، ۱۶، ۱۸، ۱۹، ۲۹

۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۳۳، ۱۸۰

خسرہ، امیر یحییٰ الدین دہلوی، ۱۱، ۱۸، ۱۹، ۲۰

۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹

۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۵، ۹۶، ۱۰۰

۱۰۶، ۱۱۶، ۱۲۳، ۱۳۸، ۱۴۳، ۱۶۶، ۱۸۰

خلیق انجم، ڈاکٹر، ۳۳، ۱۸۲

خلیل احمد بیگ، مرزا، ۱۲، ۱۳، ۱۸۱

خوب محمد چشتی، حضرت شیخ، ۹۳، ۹۵، ۹۶، ۱۰۲

۱۰۳، ۱۸۱

خورشید احمد، قاضی، ۳۶، ۱۷۲

خوشگو، بندر زابن، ۳۳

خیالی کاشی، ۱۳۸

داغ دہلوی، نواب مرزا خاں، ۳۷

دانا، میرزا محمد علی، ۱۳۸

دعائی، گارساں، ۵۳، ۵۵

درد، سید خواجہ میر، ۳۴، ۳۷، ۱۱۶، ۱۶۹، ۱۷۳

۱۷۴

دل، میرزا ہاشم، ۱۳۸

دیوانہ، رائے سرب سکھ، ۳۳، ۳۷، ۳۸، ۱۲۲

ڈالمیا، وسودھا، ۲۶، ۳۸، ۴۱، ۵۲، ۱۸۵

ڈرائڈن، جان، ۱۲۶

ڈف، گرانٹ، ۵۳

ڈن، جان، ۱۶۲

ڈنڈن، آچاریہ، ۱۶۵

ڈاکر حسین، ڈاکٹر، ۳۹

ڈکھا صدیقی، ۱۲۶

ذوالفقار، غلام حسین، ۱۲۹، ۱۵۲، ۱۸۰

ذوق، شیخ محمد ابراہیم، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۱۵۹، ۱۶۳

رائشن، فرانسس، ۵۳، ۵۴

راجارام گجراتی، ۷۲

راج کشن داس، راجا، ۳۳

راجندر پرشاد، ڈاکٹر، ۳۹

راحت افزا بخاری، ۱۸، ۱۸۱

رائح عظیم آبادی، شیخ غلام علی، ۱۷۳

رائی فدائی، ۱۳۷، ۱۷۴، ۱۷۹

رائے امرت، دیکھیے امرت رائے

رحمت اللہ، شیخ، ۶۹

رشک، میر علی اوسط، ۱۵۳

رشید حسن خاں، ۳۰، ۳۳، ۱۵۳، ۱۷۴، ۱۷۹، ۱۸۳

رضا، پروفیسر جعفر، دیکھیے جعفر رضا، پروفیسر

رنکین، سعادت پارخاں، ۱۷۳

رو، سر ٹامس، ۱۲

روشن، میر ہادی، ۱۳۸

روشن علی، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۸

ریاضی، امام الدین، ۱۳۸

ریحانہ خاتون، ۱۸

زلالی خوانساری، ۱۳۸

زور، ڈاکٹر محی الدین قادری، ۹۳

زیدی، علی جواد، ۶۸، ۱۲۰، ۱۶۳، ۱۶۵، ۱۸۱

۱۸۸

ساگری سین گپتا، دیکھیے سین گپتا، ساگری

سجاد حسین، قاضی، ۸۵

سخن دہلوی، فخر الدین حسین، ۱۷۶، ۱۸۱

سخن، میر عبدالصمد، ۱۳۸

سراج اورنگ آبادی، شاہ، ۱۶۸، ۱۸۱

سرخوش، محمد افضل، ۱۳۱

سرسید احمد خاں، دیکھیے سید احمد خاں بہادر

سرسشار، پنڈت رتن ناتھ، ۴۸

سرلو، بے ای، ۱۸۵

سرور، درگا سہاسے، ۴۸

سرور، رجب علی بیگ، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۸۱

سروری، پروفیسر عبدالقادر، ۱۶۸، ۱۸۱

سری رام، لالہ، دیکھیے لالہ سری رام

سریواستو، پروفیسر سوشیل، ۱۰۹

سعادت علی خاں، نواب، ۱۷۵

سعدی شیرازی، شیخ مصلح الدین، ۱۱۷، ۱۵۵

سکینہ، بابورام، ۳۹

سکینہ، رام بابو، ۱۸۱، ۱۱۹، ۱۸۱
 سلیمان شکوہ، شہزادہ، ۱۷۵
 سلیمان ندوی، علامہ سید، ۳۳، ۲۱
 سنائی غزنوی، ابو محمد شیخ محمد الدین، ۶۸، ۱۸
 سودا، مرزا محمد رفیع، ۱۴، ۱۵، ۴۷، ۱۰۳، ۱۰۴
 ۱۰۶، ۱۱۶، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۵۹، ۱۷۰،
 ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۸۱
 سید ابراہیم، ۷۳
 سید احمد خان بہادر، جو والد الدولہ سر، ۵۲، ۵۳
 ۱۸۱، ۵۳
 سید احمد دہلوی، مولوی، ۴۳
 سیدہ جعفر، پروفیسر، ۶۹، ۷۴، ۸۶، ۹۳، ۹۷
 ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۷۹، ۱۸۳
 سین گپتا، ڈاکٹر ساگری، ۳۱، ۱۵۸، ۱۸۷
 شاد، مہاراجہ سرکشن پرشاد، ۴۲
 شاہ جہاں، شہاب الدین محمد، شہنشاہ ہند، ۱۵، ۱۲۳
 ۱۳۶
 شاہ عالم ثانی، شہنشاہ دہلی، ۷، ۱۸، ۱۹، ۲۹، ۳۲
 ۱۴۵، ۱۸۱
 شبلی نعمانی، علامہ، ۴۵، ۴۶، ۲۷، ۱۸۱
 شروانی، نواب حبیب الرحمن خاں، دیکھیے حبیب
 الرحمن شروانی، نواب
 شفیق اورنگ آبادی، کچھی نرائن، ۱۳۳، ۱۳۳
 ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۴۱
 شگلا، ڈاکٹر و انگیش، ۲۶، ۱۸۷
 شمل، پروفیسر این میری، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۸۷
 شمیم حنفی، دیکھیے حنفی، شمیم
 شوکت بخاری، ۱۳۸
 شیدہ، ملا، ۱۳۸
 شیخ الاسلام خاں، ۱۳۱
 شیرانی، علامہ حافظ محمود، ۱۲، ۱۵، ۵۶، ۶۸، ۶۹
 ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰
 ۱۸۲
 شیرانی، مظہر محمود، ۱۴، ۱۸۰
 شیفتہ، نواب مصطفیٰ خاں، ۴۳
 شکیب پیر، ولیم، ۱۱۸، ۱۶۸
 شیوپر شاد، بابو، ۵۳
 صاحب قرآن دہلوی، ۱۲۲
 صادق، پروفیسر محمد، ۱۱۹، ۱۸۷
 صاحب تبریزی، مرزا، ۱۳۸، ۱۵۵، ۱۵۹
 صدیق حسن خاں، نواب سید، ۹۰، ۱۳۱، ۱۳۲
 صدیقی، افتخار بیگم، دیکھیے افتخار بیگم صدیقی
 صدیقی، ذکا، دیکھیے ذکا صدیقی
 صدیقی، شمس الدین، ۱۸۱
 صدیقی، ظفر احمد، ۹۰، ۲۸، ۱۸۲
 صلاح، ۱۱۵
 صبا، کانچی مل، ۴۳
 صنعتی بیجاپوری، ۱۰۲، ۱۰۳
 ضمیر، میر روشن ضمیر، ۱۳۸
 ضیا، میر ضیال الدین، ۱۷۲

طالب آملی، ۱۳۸، ۱۵۵
 طالب ہناری، و نایک پرشاد، ۴۸، ۱۵۵
 ظفر، ملا، ۱۳۸
 طیب انصاری، ۸۶، ۱۰۲، ۱۸۳
 ظفر احمد صدیقی، دیکھیے صدیقی، ظفر احمد
 عابد پیشاوری، شیام لال کالڑا، ۶۳، ۱۸۲
 عابدی، وزیر الحسن، ۶۵، ۷۷، ۱۸۰
 عاشق، راجا گلپان سنگھ، ۴۳
 عاصی، گنیشیام لال، ۴۳، ۴۳، ۱۸۲
 عالی، نعمت خان، ۱۳۸
 عالی جعفری، ۹۵، ۱۸۱
 عباس علی، منشی سید، ۱۰۹، ۱۸۲
 عباسی، حفیظ، دیکھیے حفیظ عباسی
 عباسی، ظل عباس، ۱۳، ۱۵۹، ۱۸۳
 عبدالحفیظ بلیاوی، علامہ، ۹۰، ۱۸۲
 عبدالحق، ڈاکٹر مولوی، بابائے اردو، ۴۹، ۹۶
 ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۷۵، ۱۸۰، ۱۸۲
 ۱۸۳
 عبدالرشید الحسینی، صاحب "منتخب اللغات"، ۱۸۲
 عبدالستار صدیقی، ڈاکٹر، ۱۳۵، ۱۳۶
 عبدالسلام خاں رامپوری، مولانا، ۱۵۴
 عبدالقدوس گنگوہی، شیخ، ۷۲، ۱۰۷
 عبداللہ، ڈاکٹر سید، ۱۸، ۲۹
 عبداللہ یوسف علی، علامہ، ۹۰، ۹۱
 عبدالحجید صدیقی، ۸۶، ۱۸۲
 عبدالوہاب ہانوسی، ۱۸
 عبدالوہاب افتخار، ۱۷۳، ۱۸۲
 عبدالوہاب قزوینی، مرزا، ۶۱
 عتیق صدیقی، پروفیسر ایم۔، ۵۵
 عرفی شیرازی، جمال الدین، ۱۵۵
 عرش، مولانا امتیاز علی خاں، ۳۳، ۱۸۳
 عریاں، ڈاکٹر اشرف، ۱۲۲
 عزت، میر عبدالولی، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۵۹، ۱۷۲
 عسکری، مرزا محمد، دیکھیے مرزا محمد عسکری
 عصمت جاوید، ۲۶، ۱۸۲
 عطا حسین خاں، ۱۷۲
 عطا کاکوی، پروفیسر شاہ عطاء الرحمن، ۱۳۳
 ۱۳۳، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۷۹، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳
 علاء الدین خلجی، سلطان، ۶۹، ۱۰۸، ۱۱۳
 علی عادل شاہ، ۸۶
 علی محمد جیوگام دھنی، شیخ، ۷۳
 علیم صباوی، ۱۰۳، ۱۷۳، ۱۸۲
 عیسوی خان بہادر، ۱۰۵
 غالب، مرزا اسد اللہ خاں، ۳۳، ۷۷، ۱۵۹
 ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۸۲
 غزالی شہیدی، ۱۳۸
 غنی کاشمیری، ملا، ۱۵۵، ۱۵۹
 غیاث الدین رامپوری، ملا، ۸۳، ۱۸۲
 فاروقی، پروفیسر ثار احمد، ۹۰
 فاروقی، پروفیسر نعیم الرحمن، ۳۶

فاروقی، شمس الرحمن، ۱۵۹
 فاروقی، محبوب الرحمن، ۴۷
 فائز، نواب صدر الدین، ۱۲۳
 فراق گورکھپوری، ۱۸۲، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲
 فراقی بے جا پوری، ۱۳۷
 فرحت، شکر دیال، ۴۸
 فردوسی طوسی، ۱۳۸
 فرمان فتح پوری، ۱۸۲، ۵۵، ۵۳، ۵۰
 فریزر، آر ڈبلیو، ۱۸۶، ۴۹، ۴۸
 فصیحی بروہی، ۱۳۸
 فضل الدین محمد بن قوام بن رستم بلخی، ۱۱۳، ۷۳، ۷۴
 فضل الرحمن، پروفیسر، ۱۸۶، ۹۰
 فضل، فضل علی، ۱۰۵
 فطرت، میر معز، ۱۳۸
 فقیر، میر شمس الدین، ۱۳۳
 فوقی یزدی، ۱۲۲
 فیض فیاضی، شیخ، ۱۳۳، ۱۳۸
 فیلس، ایلس ڈبلیو، ۱۸۵، ۵۸، ۴۲، ۴۷
 قادری، حامد حسن، ۱۸۳، ۱۸۲، ۱۱۹، ۱۱۸
 قائم چاند پوری، شیخ قیام الدین، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹
 ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۷۳، ۱۸۳
 قتیل، مرزا محمد حسن، ۱۷۹، ۱۷۷
 قدسی، محمد جان، ۱۳۸
 قدوائی، صدیق الرحمن، ۱۸۶، ۳۱
 قرنی، مولانا ابوالحسن، ۱۳۷

قلندر، بدھ سنگھ، ۴۳
 قواس غزنوی، فخر الدین، ۱۱۳
 کاہن، کیتھرین، ۷۸
 کبیر داس، سنت، ۱۰۷، ۷۲
 کرشن جی، ۱۶۷
 کرشنا مورتی، کے، ۱۸۶، ۱۶۷، ۱۶۵
 کمال، اجمل، ۱۳۱، ۱۰
 کمال اسماعیل اصفہانی، ۱۳۸
 کنک، آچاریہ، ۱۶۵
 کتبی راجا، کے، ۱۸۶، ۱۶۶
 گنگ، کرستوفر، ۱۸۶، ۳۹، ۳۷، ۳۶، ۳۵
 کولرج، سیموئل ٹیلر، ۱۶۲
 کون، برنارڈ، ۱۸۵، ۲۸، ۲۶، ۱۳
 کودن، جے ایم، ۸۲
 کیفی، علامہ پنڈت برج موہن دتاریہ، ۴۹، ۴۸
 ۱۷۹، ۱۷۵
 گریرین، سر جارج ابراہام، ۳۲، ۳۳، ۳۸
 ۱۸۶، ۶۳، ۶۳
 گلشن، شاہ سعد اللہ، ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲
 ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۸
 گلکرسٹ، ڈاکٹر جان ہارٹھ دک، ۲۵، ۲۳، ۲۵
 ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۳، ۳۰، ۵۳، ۵۴
 ۱۸۶، ۵۸
 گلیری، چندر دھر شرما، ۴۰
 گولڈاسٹھ، آلیور، ۱۱۸

گوٹڈاہیان، ۱۲۰
 گوہا، ڈاکٹر نجیت، ۱۸۵، ۲۸، ۱۳
 گیان چند، پروفیسر، ۶۹، ۶۹، ۷۳، ۷۴، ۹۳، ۱۲۰
 ۱۸۳، ۱۲۱
 لالہ سری رام دہلوی، ۴۸
 للوال جی، ۴۰، ۴۰
 لوئس، فرینکلن ڈی، ۱۸۷، ۶۸
 ماتھر، من موہن لعل، ۱۸۲، ۴۴
 مانک ٹالہ، ۱۲
 مانک، قطب الدین، ۱۳۸
 مانک، میر محمدی، ۱۵
 حتر واجیست دلال، ۵۴
 حسن الملک، نواب، ۵۳
 محمد انصار اللہ، ۱۸۳، ۴۶
 محمد، رسول اللہ ﷺ، ۹۱
 محمد بن ہندو شاہ، ۱۱۳
 محمد پادشاہ شاد، میر شمس، صاحب "آندراج"، ۸۲
 ۱۸۳، ۱۵۷
 محمد تعلق، سلطان دہلی، ۹۳
 محمد حسن، پروفیسر، ۱۷۹، ۱۲۸
 محمد شاہ، شہنشاہ دہلی، ۱۱۱، ۱۲۹، ۱۳۰
 محمد غوری، ۳۱
 محمد قلی قطب شاہ، ۹۶، ۹۸
 محمد لاد، مولوی، ۱۱۳
 محمد مراد، ۱۱۱

محمد عوفی، ۶۱، ۶۲، ۱۸۳
 محمد قزوینی، مرزا، ۱۸۳
 محمود الہی، پروفیسر، ۱۸۳، ۱۹
 محمود دریائی، قاضی، ۷۲، ۷۳
 محمود غزنوی، ۳۰، ۳۱، ۳۲
 مدن گوپال، ۴۱
 مدنی، پروفیسر ظہیر الدین، ۶۹، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴
 ۱۸۳، ۱۲۲، ۱۲۷
 مرزا محمد عسکری، ۱۱۹، ۱۸۱
 مریم علیہ السلام، حضرت، ۸۳، ۸۴
 مسعود حسین، پروفیسر، ۱۲۰
 مسعود سعد سلمان لاہوری، ۶۱، ۶۲، ۶۵، ۶۶
 ۶۷، ۶۸، ۱۰۶، ۱۲۱
 مشکین گجراتی، ۱۱۰
 مشرا، پروفیسر ستیش چندر، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۸۲
 مشرقی مشہدی، ۱۳۸
 مصحفی، شیخ غلام بہدائی، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱
 ۱۸۳، ۱۷۳، ۱۷۶، ۱۷۹
 مصر، بدل، دیکھیے بدل مصر
 مظفر حنفی، ۴۱، دیکھیے حنفی، مظفر
 مغنی تبسم، ۷۵
 مکین، مرزا محمد فاخر، ۱۳۲، ۱۳۳
 ملا داؤد، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۹
 ملٹن، جان، ۱۱۸
 ممت، آچاریہ، ۱۷۶، ۱۵۶

- منت، میر قمر الدین، ۱۴۲، ۱۴۲
منیر، وجیہ الدین، ۳۳
موزوں، راجا رام نرائن، ۳۳
مہر، سورج نرائن، ۳۸
مہرشی شیوبرت لال ورمن، ۳۶، ۳۷
مہابت جنگ، نواب، ۱۰۵
میر، میر محمد تقی، ۱۳، ۱۵، ۱۸، ۱۹، ۲۹، ۳۳
۳۷، ۴۰، ۴۳، ۴۵، ۴۸، ۴۹، ۵۰
۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۶، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱
۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳
میر امن دہلوی، ۱۵، ۱۷، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳
۳۳، ۳۶، ۳۹، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹
میراجی، شاہ، ۹۳
میر حسن دہلوی، ۳۲، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵
میک گریگر، اسٹوارٹ، ۸۳
مین، محمد عمر، ۴۱، ۱۸۷
میولر، ناکس، ۵۳
ناجی، محمد شاکر، ۸۷، ۸۸، ۱۲۹، ۱۳۸، ۱۴۱
۱۴۲، ۱۴۳
نارنگ، پروفیسر گوپی چند، ۶۳، ۱۸۳
ناخ، شیخ امام بخش، ۱۵۳، ۱۵۶، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱
۱۶۳، ۱۸۳
ناصر علی سرہندی، ۱۳۳، ۱۳۷، ۱۳۸
نذیر احمد، پروفیسر، ۱۱۳
نسیم، نواب اصغر علی خان، ۱۶۳
- نسیم، پنڈت دیا شنکر، ۳۲، ۳۳، ۳۴
نصرتی بیجا پوری، ملا، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۱۰۳، ۱۰۴
۱۳۵، ۱۳۶، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۷۴، ۱۸۳
نصیر، شاہ نصیر الدین، ۳۳، ۳۴، ۱۵۶، ۱۵۹
۱۶۱، ۱۶۲، ۱۷۲، ۱۷۰
نظام الملک، آصف جاہ، ۱۳۶
نظامی، فخر دین، ۶۶، ۷۴، ۷۵، ۷۷، ۷۸
۹۳، ۹۳، ۹۴، ۱۳۵، ۱۸۳
نظامی گنجوی، ۱۸، ۱۰۰
نعیم احمد، پروفیسر، ۱۲۰، ۱۸۰
نقوی، نور الحسن، پروفیسر، ۱۵، ۱۶، ۱۶۰
۱۶۷
نقوی، حنیف، دیکھیے حنیف نقوی
نہرو، خواہر لعل، ۱۳۶
نیر کا کوروی، مولوی نور الحسن، ۱۱۷، ۱۸۳
وارستہ سیالکوٹی، سیالکوٹی مل، ۱۷۲، ۱۷۳
وجہی، ملا اسد اللہ، ۸۶، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۲۳، ۱۸۳
۱۸۳
وجیہ الدین گجراتی، حضرت شاہ، ۱۳۳
وحید مرزا، پروفیسر محمد، ۲۰، ۶۲، ۶۳، ۱۸۱
وصالی دہلوی، ۱۳۸
وقار عظیم، ۳۷
وکنوریہ، ملکہ انگلستان، ۳۱
ولٹ، جان ارل آف راجشٹر، ۱۲۲

- ولی دکنی، ۸۷، ۸۸، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۳۱
۱۵۲، ۱۵۶، ۱۵۹، ۱۶۳، ۱۶۷، ۱۸۳
ویر، ہانس، ۸۲
ولیت، مسجرجے، ۵۵، ۱۸۷
باشچی، پروفیسر نور الحسن، ۸۷، ۱۲۰، ۱۲۵، ۱۳۲
۱۳۳، ۱۳۶، ۱۳۳، ۱۸۳
ہال ہیڈ، تھیمپیل، ۲۶
ہجر، ترجمون ناتھ، ۳۸
ہدایت دہلوی، شاہ، ۱۱۶
ہرقل، روڈولف، ۶۳
ہریش چندر، بھارتینڈو، دیکھیے بھارتینڈو ہریش
چندر
ہری ہر پرشاد سنہلی، ۱۰۶
ہلالی چغتائی، ۱۳۸
ہیوبنقال، ۳۲
یکتا، احد علی خاں، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۱۱۸
۱۱۹، ۱۷۵، ۱۸۳
یوسفی، حکیم، ۱۱۳
یول، ہنری، اوراے سی برٹیل، ۱۶، ۱۷، ۱۸۸

☆ المننت للہ کہ این کتاب موسوم بہ "اردو کا ابتدائی زمانہ : ادبی تہذیب و تاریخ کے پہلو" من تصنیفات بندۃ ضعیف شمس الرحمن فاروقی بتوجہ جناب اجمل کمال از آج کی کتابیں، کراچی، در ماہ نومبر ۱۹۹۹ از شہر کراچی، مطبع و مشتمل و مقبول خاص و عام گردید تمت بالخیر ☆

مصنف کا تعارف

شمس الرحمن فاروقی اردو کے تنقید نگاروں میں نمایاں مقام رکھتے ہیں۔ وہ ۳۰ ستمبر ۱۹۳۴ء کو پیدا ہوئے۔ انھوں نے ۱۹۵۸ء میں ہندوستانی سول سروس میں شمولیت اختیار کی اور ۱۹۹۳ء میں پوسٹ آفس بورڈ کے ممبر کی حیثیت سے ریٹائر ہوئے۔ اب وہ مستقل طور پر الہ آباد میں مقیم اور تصنیف و تالیف میں مشغول ہیں۔ الہ آباد ہی سے انھوں نے ۱۹۶۶ء میں ماہنامہ ”شب خون“ جاری کیا جو اب بھی ان کی ادارت میں شائع ہو رہا ہے اور اردو کے اہم ترین ادبی رسالوں میں شمار ہوتا ہے۔ انھوں نے جامعہ ملیہ، دہلی، میں خان عبدالغفار خاں میموریل چیئر کے لیے پروفیسر کی حیثیت سے خدمات انجام دی ہیں اور ۱۹۹۱ء سے یونیورسٹی آف پنسلوانیا، فلاڈلفیا، سے بطور ایڈجسٹنٹ پروفیسر وابستہ ہیں۔

شمس الرحمن فاروقی کی اہم تصانیف مندرجہ ذیل ہیں: ”شعر، غیر شعر اور نثر“ (پہلی اشاعت ۱۹۷۳ء، دوسری اضافہ شدہ اشاعت ۱۹۹۹ء)؛ ”عروض، آہنگ اور بیان“ (۱۹۷۷ء)؛ ”شعریات“ (ارسطوی Poetics کا ترجمہ، پہلی اشاعت ۱۹۷۸ء، تیسری نظر ثانی شدہ اشاعت ۱۹۹۹ء)؛ ”تنقیدی افکار“ (۱۹۸۶ء)؛ ”تفہیم غالب (۱۹۸۸ء)؛ ”شعر شور انگیز“ (چار جلدیں، پہلی اشاعت ۱۹۹۰ء تا ۱۹۹۳ء، دوسری اشاعت ۱۹۹۸ء)؛ *The Shadow of a Bird in Flight* (فارسی شاعری کے انگریزی تراجم کا مجموعہ، ۱۹۹۶ء)؛ ”داستان امیر حمزہ: زبانی بیانیہ، بیان کنندہ اور سامعین“ (۱۹۹۸ء)۔ علاوہ انہیں فاروقی کی شاعری کے چار مجموعے بھی شائع ہو چکے ہیں جن میں تازہ ترین ”آسمان محراب“ (۱۹۹۶ء) ہے۔ انھیں اپنی ادبی خدمات پر متعدد اعزازات مل چکے ہیں جن میں نمایاں ترین ۱۹۹۶ء کا سرسوتی سان ہے جو ”شعر شور انگیز“ پر دیا گیا۔